

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Περὶ τοῦ Ἱερεμίου Βένθαμ, θεωρουμενου ὡς ἥθικελόγου καὶ ὡς νομικοῦ. (τεμάχιον ἐξ ἀνεκδότου τιγδὸς πραγματείας περὶ φυσικοῦ δικαίου)

"Οταν κοινωνική τις ἀναμόρφωσις καθίσταται ἀναγκαῖα, ἡ ἀρχὴ διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτελεῖται, ἀποκαλύπτεται πάντοτε διάτινος μεγαλοφυοῦς ἀνδρός. Αἱ δοξασίαι τῶν λαῶν δὲν στεροῦνται πώποτε συνηγόρων, καὶ κατὰ πᾶσαν ἐποχὴν ἀναφαίνονται κριτικοὶ τινες ἄνδρες, οἵτινες ἀποτυποῦσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰς ἀνάγκας τὰς ὁποίας αἱ κοινωνίαι αἰσθάνονται. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπύστολος τῆς ἀναμορφώσεως ὑπῆρξεν ὁ Ρουσσώς. Διὰ τοῦτο ὅταν ἡ σύνοδος ἡ καλούμενη Constituante κατέστρεψε διὰ μιᾶς τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα, διὰ να δώσῃ εἰς αὐτὸν νέαν μορφὴν, ἡ πορεία της ὑπῆρξεν ὅλως δογματικὴ ἐκήρυξε γενικάς τινας ἀρχὰς, ἀφ' ὧν ἀπέρρεον λογικῶς ὅλαι αἱ θεμοθεσίαι τὰς ὁποίας συνέστησε· τὴν δὲ διακήρυξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἔθηκεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ συντάγματος, καθότι νομοθεσία εἰς δόγματα φιλοσόφου στηριζομένη, ὡφειλε διὰ τῆς συνθέσεως νὰ μορφωθῇ. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ ἀναμόρφωσις ἐπρεπεν ἄλλως πως νὰ ὁδεύσῃ. Τὸ ἀρχαῖον οἰκοδόμημα ἐθεμελιοῦτο ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ αἰῶνος, καὶ μέρη τινὰ μόνον αὐτοῦ παρεῖχον ἐλλειφεις ἀπαιτούσας μεταρρύθμισιν. Πᾶσα δὲ μεταβολὴ μὴ προτιθεμένη ν' ἀντικαταστήσῃ ἀρχὴν τινα δι' ἄλλης ἀρχῆς, ἀλλὰ μόνον νὰ δώσῃ εἰς τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἄλλας μορφὰς προσφυεστέρας εἰς νέας ἀνάγκας, πρέπει μετὰ λεπτομερῆ ἔρευναν νὰ τελεσθῇ καὶ μόνον σκοπὸν νὰ ἔχῃ τῆς κοινῆς εὐδαιμονίας τὴν αὔξησιν.

Τότε λαμπάς διὰ τῆς ὁποίας τὰ ἐλλείματα τῶν νομοθεσιῶν ἀνακαλύπτονται, εἶναι ἡ ἀνάλυσις ἡ δὲ ὡφέλεια εἶναι ἡ ἀρχὴ, ἐφ' ἣς καὶ μόνης πρέπει νὰ στηριχθῇ ἡ διόρθωσις αὐτῶν.

Εἰς τὸν I· Βένθαμ ἀπέκειτο κυρίως νὰ ῥίψῃ ἐρευνητικὸν βλέμμα ἐπὶ τῶν θεσμοθεσιῶν τῆς πατρίδος του, νὰ σημειώσῃ τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν, καὶ νὰ θέσῃ τὰς βάσεις τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν νόμων, τὴν ὄποιαν αἱ κοινωνικαὶ ἀνάγκαι ἀπήτουν. Ἡ ὡφέλεια πρὸς τὴν εὐημερίαν τῶν πολλῶν θεωρουμένη, εἶναι ἡ λογικωτέρα τῶν νομοθεσιῶν βάσις. Ἐντεῦθεν οἱ περὶ τοὺς θετικοὺς νόμους καταγινόμενοι, πρέπει φυσικῶς νὰ κλίνουν εἰς τὸ νὰ λιμβίνωστιν αὐτὴν ω; Ἰδιον αὐτῶν ὅδηγὸν καὶ ως βάσιν τῶν νόμων τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ ἀλληλουχία τῶν ἵδεων ἥτις πρέπει νὰ ἔπεισε τὸν Βένθαμ νὰ ἐκφράσῃ ἐπὶ τοσοῦτον ζωηρὰν πίστην ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ταύτης, τῆς οὕτω ξηρᾶς ἥτιςσάκις περιστρέφηται ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ ἐγκωïσμοῦ, ἀποβαίνει τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἥθικὴν ἐπικίνδυνος.

Ο περικλεής οὗτος δημοσιογράφος ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1748. ὁ πατέρος αὐτοῦ ἥτον δικογράφος [ανυψέ]. εἶχε δὲ καὶ νεώτερον ἀδελφὸν ἀποθανόντα στρατηγὸν τὸ 1831, ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς Ρωσίας. Ἐκ τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας ἔδειξεν ἔξαιρετον πρὸς τὸ σπουδάζειν διάθεσιν, καὶ μόλις τρισκαιδεκαετής ὥνἔγινε δεκτὸς εἰς τὸ ἐν Οξωνίῳ γυμνάσιον τῆς Βασιλίσσης, ὅπου ὑποβληθεὶς εἰς δημοσίους ἔξετάσεις, ἐπέσυρε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰς ἐπικροτήσεις τῶν ἀκροατῶν. Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ἐτελείωσεν ὅλας τὰς σπουδάς του, καὶ ἐμνημονεύετο ἥδη ως ὁ νεώτερος τῶν πανεπιστημίων προλούτης. Πρώτην φορὰν παρέστη τὸ 1772 ἐπὶ τοῦ δικηγορικοῦ βήματος, ὅπου αἱ ἀναμνήσεις τοῦ πατρός του ἥδυναντο νὰ τῷ ἀνοίξωσι λαμπρὸν στάδιον ἀλλ' ἡ ἕκτατις τῶν ἵδεων του, καὶ ἡ ἀηδία τὴν ὄποιαν ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν ἡ θέα τῶν πραττομένων ἐπὶ τῶν δικαστηρίων, τὸν ἔρριψαν μετ' οὐ πολὺ μακρὰν τῆς καθημερινῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων ὁ νοῦς του κεκοσμημένος· μὲν

ὑπερβάλλουσαν ἀναλυτικὴν δύναμιν, δὲν εἰσέδυεν εἰς τὰς ἀπεράντους τῆς Ἀγγλικῆς νομοθεσίας λεπτομερεῖας, εἰμὴ διὰ νὰ ἔξελέγχῃ ἀνὰ μίαν τὰς ἐλλείφεις αὐτῆς, καὶ νὰ κατανοήσῃ ἔτι μᾶλλον τὰς ἀνάγκας τῆς ἀναμορφώσεως." Εκτοτε ὑφωσιώθη εἰς τὸ ἔργον τὸ ὅποιον ἐνησχόλησεν ὅλας τὰς στιγμὰς τοῦ μακροῦ βίου του, τοῦ νὰ ὑποσείσῃ τὴν ἀρχαίαν τῶν νόμων οἰκοδομὴν, καὶ νὰ θέσῃ τὰς βάσεις ἐπὶ τὰς ὁποίας ἔπρεπε ν' ἀνεγερθῆ ἡ νέα.

Αἱ ἰδέαι του ταχέως προσηλώθησαν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἃς ἔμελλε μετέπειτα νὰ οἰκοδομήσῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς θεωρίας· ἡ ἀνάγνωσις τοῦ περὶ διανοίας συγγράμματος τοῦ Ἐλβετίου τὸν ἔξέπληξε καὶ τὸν διέθεσεν ἐξ αὐτῆς τῆς νεανικῆς του ἥλικιας, νὰ ὑπολάβῃ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ὡφέλειαν ὡς τὰ μόνα ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἐλατήρια. Βραδύτερα περιῆλθεν εἰς χεῖρας του τὸ περὶ κυβερνήσεως δοκίμιον τοῦ δόκτωρος Πρείστλεϋ, ἐκδοθὲν τὸ 1768, εἰς τὸ ὅποιον ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἀποφαίνεται τὴν πλείστην τῶν πολλῶν εὑδαιμονίαν ως τὸν πάσης ἀγαθῆς κυβερνήσεως μόνον δίκαιον καὶ εὔλογον σκοπὸν ἀπὸ δὲ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ Βένθαμ ἐμόρφωσε τὰς ἰδέας του ὀριστικῶς. Ἰδού τίνι τρόπῳ ἔξηγει ὁ ἴδιος τὸ συμβάν τοῦτο. "Ἐτυχε, δὲν ἡξεύρω πως μικρὸν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ συγγράμματος τούτου, νὰ φθάσῃ ἐν ἀντίτυπον εἰς τὴν βιβλιοθήκην μικροῦ τινος καφφενείου, καλουμένου Χάρπερ, τὸ ὅποιον γειτονεύον μὲ τὸ ἐν Ὁξωνίῳ γυμνάσιον τῆς Βασιλίσσης, διετηρεῖτο διὰ τῆς αὐτόθι συρρόης τῶν μαθητῶν. Τὸ καφφενεῦον τοῦτο ἔκειτο εἰς γωνίαν ἔχουσαν ἐξ ἐνὸς μέρους τὴν ὁδὸν High-Street, καὶ ἐξ ἄλλου στενωπὸν διέρχομένην τὸ τῆς Βασιλίσσης γυμνάσιον, καὶ φθάνουσαν εἰς ἄλλην ὁδὸν ἡτις διευθύνετο πρὸς τὴν θύραν τοῦ Νέου γυμνασίου. Ἡ τιμὴ τῆς εἰς τὴν βιβλιοθήκην συνδρομῆς ἥτον ἐν σελίγγιον κατὰ τριμηνίαν ἐσύγκειτο δὲ ἡ βιβλιοθήκη ἐκ δύω ἡ τριῶν ἐφημερίδων, ἐξ ἐνὸς ἡ δύω περιοδικῶν συγγραμμάτων καὶ ἐνίοτε ἐκ νεοφανοῦς τινος φυλλαδίου Σπανίως, διὰ νὰ μὴν εἴπω ποτὲ ἡδύναττό τις

” νὰ ἵδῃ εἰς αὐτὴν βιβλίον εἰς ὅγδοον, ὃ ποσοῦν ὁγκώδες· δω-
” δεκάδες τινὲς τόμων οἵτινες δὲν ἦσαν ἄλλο τι εἰμὴ φυλ-
” λάδια καὶ περιοδικὰ συγγράμματα, συνημμένα δι’ ἀ-
” πλοῦ χαρτώματος, ἀπετέλουν ὅλον τὸν θησαυρὸν τῆς βι-
” βλιοθήκης ταύτης· τὸ 1768 ἔτος ἥτον τὸ τελευταῖον
” καθ’ ὃ μὲν ἔτυχε νὰ μείνω εἰς Ὁξώνιον πλέον τῆς μιᾶς ἡ
” τῶν δύο ἡμερῶν εἶχον μεταβῆ ἀντόθι διὰ νὰ Ψηφοφορή-
” σω, καθὸ προλύτης, εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀντιπροσώπου
” τοῦ ἔκει πανεπιστημίου, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχον εἰσέτι συμ-
” πληρώση τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας μου, ἡ
” περίστασις αὕτη ἥδυνατο νὰ δώσῃ εἰς τὸ κοινοβούλιον
” ἀφορμὴν εἰς συζητήσεις, ἀν μέγας ἀριθμὸς Ψήφων, μὴ
” ὑποκειμένων εἰς ἀντίρρησιν, δὲν ἀπετέλει τὴν πλειονοψη-
” φίαν ἀναμφισβήτητον. Κατὰ τὸ ἔτος λοιπὸν τοῦτο περιέ-
” πεσεν εἰς χεῖρας μου τὸ πόνημα τοῦ Πρείσλεϋ, καὶ, ὅπως
” ἀν ἔχῃ, ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ περὶ οὐδὲ
” λόγος ἀποφθέγματος, ἐστερέωσαν ὄριστικῶς τὰς περὶ
” δημοσίου καὶ ἰδιωτικῆς ἡδικῆς ἀρχᾶς μου· ἐξ αὐτοῦ ἔλα-
” βον τὸι τύπον καὶ τὴν ἀρχὴν, τὰ δόποια μετέπειτα περιέ-
” δραμον δῆλον τὸν κύσμον. ”Αμα τὸ ἀνέγνωσα, ἀνέκραξα
” κυριευθεὶς ὑπὸ χαρᾶς, ως ὁ Ἀρχιμήδης ὅτε ἀνεκάλυψε
” τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ὑδροστατικῆς, εὔρηκα! „

Τὸ πρῶτον σύγγραμμα διὰ τοῦ ὃποίου ὁ Βένθαμ ἀπε-
κάλυψε τὰς ἴδεας του, ἐφάνη ἀνωνύμως τὸ 1776, φέρον
ἐπιγραφήν Τεμάχια περὶ Κυβερνήσεως. Τὸ
φυλλάδιον τοῦτο πολεμοῦν τὰς ἀρχᾶς τοῦ Βλάκστωνος
προετίθετο νὰ ἀντικαταστήσῃ ἀντὶ τοῦ συστήματος
τοῦ ἀρχικοῦ συμβολαίου τὴν ἀρχὴν τῆς ὀφελείας. δι’
αὐτοῦ ὁ Βένθαμ ἐφάνη πολὺ ἀνώτερος τοῦ ἀντιπάλου
του, καὶ εὐτύχησε νὰ ἵδῃ τὸ ἔργον του ἀποδιδόμενον εἰς
τοὺς διασημοτέρους διδασκάλους τῆς ἐποχῆς του. ”Εκτοτε
ἐπεδύθη δι’ ὅλης τῆς μακρᾶς ζωῆς του μὲ ἀκάματον ἐπι-
μονὴν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ δικαίου. ”Απὸ τοῦ 1784 μέχρι τοῦ
1788 περιῆλθεν ὅλα τῆς Εὐρώπης τὰ κράτη, ἐξετάζων τὰς δι-
αφόρους αὐτῶν νομοθεσίας. ”Ετελείωσε δὲ τὸ στάδιον του, ἐν

τῷ μέσῳ τῶν ἰδίων μαθητῶν, τὸ 1832, ἀφοῦ ἐνησχολίθη
εἰς ἄπειρα ἔργα καὶ ἔδωκε μέγαν ἀριθμὸν συγγραμμάτων.
‘Αποθνήσκων ἡ θέλησε νὰ καταστήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν νεκρόν του.
Χρήσιμον εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας μεθ’ ἣς εἰχεσυν-
δέση ὅλας τὰς ἰδέας του, καὶ ἵτις ἀπετέλει τὸ σύμβολον τῆς πί-
στεώς του.’ Οταν ἡ σθάνθη ὅτι ἐπλησίασε τὸ τέλος του, ἐκάλεσε
πλησίον αὐτοῦ τοὺς σταθερωτέρους; τὸν χαρακτῆρα φίλους
του καὶ λαβὼν παρ’ αὐτῶν τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θέλουν ἐκτελέ-
ση τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ τοῦ ἐμπιστευθῆ Ἱέλησίν του, κα-
ταβάλλοντες πᾶσαν προσπάθειαν νὰ ὑπερνικήσωσι τὰς
ὁποίας τυχὸν ἥθελον πρὸς τοῦτο ἀπαντήσει δυσκολίας.
ἀνήγγειλεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι διὰ τῆς διαθήκης του εἰχε δια-
τάξῃ νὰ μετακομισθῇ ὁ νεκρός του εἰς τὸ Ἀνατομικὸν Ἀμ-
φιθέατρον διὰ νὰ ἀνατμηθῇ καὶ χρησιμεύσῃ εἰς πειράματα
ἰατρικά. ‘Ἐπομένως ὁ νεκρὸς μετήχθη τὴν 11 Ιουνίου 1832
εἰς τὴν ἐν Webbstreet σχολὴν τῆς ἰατρικῆς, ὅπου ὁ δό-
κτωρ South - Wood - Smith, ἰατρὸς αὐτοῦ, ἐξεφώνησε
λόγον καταθέλξαντα ὅλην τὴν ὄμήγυριν· ἡ δὲ ἀνατομὴ τοῦ
τοῦ νεκροῦ ἔγινε τὴν ἐπιοῦσαν

‘Ο Βένθαμ περὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπεφόρτισε τὸν Ἰω-
άννην Βόβριγγ, τελευταῖον συνεργάτην του νὰ ἐκδώσῃ διὰ
τοῦ τύπου ἀπαντα ὄμοῦ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ
μήπω δημοσιευθέντα τῶν ὁποίων τῷ παρέδωκε τὰ χειρό-
γραφα. ‘Ο ἀνὴρ οὗτος, ὅστις μετὰ τοσαύτης βαθυνείας ἥ-
νονεν ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰς ὑψιστὸν βαθμὸν δύναμιν τοῦ ἀνα-
λύειν, ὑπολογίζεσθαι καὶ μετ’ αὐστηρᾶς ἀκριβείας καθέ-
καστα κατ’ ἴδιαν κατατάττειν, ὅστις κρατῶν ἀναχείρας τὸν
διαβήτην, τὴν σμίλην καὶ τὸ μικροσκόπιον ἐπεσκέπτετο
ὅλη τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς ἡθικῆς τὴν μέρη, δὲν ἥδυνα-
το μ’ ὅλα ταῦτα νὰ ἐκφράζῃ τὰς σκέψεις του μὲ γλαφυρὸν
καὶ εὔληπτον τρόπον, κατάλληλον νὰ ἐλκύῃ καὶ συνάμα
νὰ φωτίζῃ τὸν ἀναγνώστην.’ Εχων μέγαν πρὸς τὴν μελέ-
την ὄργασμὸν, δὲν ἔγραφεν εἰμὴ μὲ ἀφόρητον ἔηρύτη-
τα, μὴ παρέχονταν εἰς τὰς ἰδέας του μήτε σύνδεσμον μήτε
εὐκρίνειαν. Οἱ διαλογισμοὶ του ἐρρίπτοντο ἐπὶ τοῦ χάρτου

χωρὶς τάξιν καὶ μέθοδον ὡς εἴρχοντο εἰς τὸν νοῦν του, παραδίδοντο δ' ἔπειτα εἰς κάλαμον ξενικὸν, ὅστις ἀνελάμβανε τὸ ἔργον τοῦ κατατάττειν καὶ περικοσμεῖν αὐτοὺς μὲ τὴν πρέπουσαν τοῦ ὕφους περιβολήν. 'Ο ἐν Ἀγγλίᾳ πρέσβυς τῆς Γενεύης Κ. Δουμών, ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος, ἔξέδωκε γαλλιστὶ τὴν περὶ πολιτικῆς νομοθεσίας πραγματείαν, τὴν περὶ ποινῶν καὶ ἀμοιβῶν θεωρίαν, τὴν τακτικὴν τῶν πολυτικῶν συνελεύσεων καὶ τῶν πολιτικῶν ποινῶν πραγματείαν. Χρεωστεῖται δὲ μεγίστη εἰς αὐτὸν χάρις, διότι ὑπῆρξε πιστὸς τῶν δογμάτων τοῦ Βένθαμ διερμηνεὺς, καὶ ἡδυνήθη νὰ τὰ καταστήσῃ κοινὰ, ἐκθέσας αὐτὰ μὲ τρόπον εὐκολύνοντα τὴν κατάλυψιν καὶ σπουδήν των τὸ αὐτὸ κατώρθωσε καὶ ὁ Κ. Ιωάννης Βόβριγγ.

'Ο Βένθαμ θαυμάζεται διὰ τὰς εὐφυεῖς ἴδεας του ὃχι ὡς φιλόσοφος, ἀλλ' ὡς νομικός. Αἱ βάσεις τοῦ συστήματός του εὑρίσκονται ἐκτεθειμέναι εἰς δύο αὐτοῦ πονήματα, ἐκδοθέντα εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὰ τέλη τοῦ σταδίου του. 'Η εἰσαγωγὴ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἡθικῆς καὶ τῆς νομοθεσίας δημοσιευθεῖσα τὸ 1789, καὶ ἡ Δεοντολογία, δημοσιευθεῖσα, μετὰ θάνατον αὐτοῦ τὸ 1834 ὑπὸ Ιωάννου Βόβριγγ, μετενεχθεῖσα δὲ εἰς τὸ Γαλλικὸν ὑπὸ τοῦ Βενιαμίν Λαρόχου, περιλαμβάνοντα ὅλην τὴν θεωρίαν τῶν δογμάτων τὰ ὅποια ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ὡφελείας παρήγαγεν. 'Ο Βένθαμ, ὡς ὁ Οββης κινεῖται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ταύτης, ὅτι τὸ μόνον τοῦ ἀνθρώπου τέλος εἶναι τὸ εὖ ζῆν, καὶ ὅτι ὅλαι αἱ πράξεις αὐτοῦ ἥθελον εἰσθαι ἐντελῶς ἀδιάφοροι, ἢν δὲν εἶχον τὴν ἴδιότητα νὰ παρέχωσιν ἥδονὴν ἡ ὁδύνην. Δὲν εὑρίσκει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἄλλα ἐλατήρια ἐκτὸς τῆς αἰσθητικότητος καὶ τῆς συμπαθείας. 'Επιζητεῖν τὴν ἥδονὴν καὶ ἀποφεύγειν τὴν Ὁδύνην, ἵδον ὁ πρὸς δὲν ὄρος τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ βίου του. Πᾶσα ἥδονὴ εἶναι τι ἀγαθὸν καὶ πρέπει νὰ τὴν ἐπιζητῶμεν, πᾶσα ὁδύνη εἶναι δεινόν τι καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀποφεύγωμεν. Πᾶσα πράξις παρέχουσα ἥδονὴν

εῖναι καλὴ ἐμποιοῦσα δὲ ὁδύνην εἶναι κακή· Ο διατεινόμενος ὅτι πρᾶξις τις εἶναι κακὴ πρέπει ν' ἀποδείξῃ ὅχι μόνον ὅτι ἔξ αὐτῆς προκύπτει δεινόν τι, ἀλλὰ προσέτι, καὶ ὅτι τὸ ποσὸν τοῦ δεινοῦ τούτου εἶναι ἀνώτερον τοῦ ἔξ αὐτῆς παραγομένου ἀγαθοῦ. Πᾶσα πρᾶξις τῆς ὁποίας τὰ ὁδυνηρά ἀποτελέσματα εἶναι μικρότερα παρὰ τὰ ἡδονικὰ, εἶναι καλὴ μέχρι τοῦ ποσοῦ καθ' ὃ ἡ ἡδονὴ ὑπερβαίνει τὴν ὁδύνην. Ἐντεῦθεν τὸ ἔργον τῶν ἡθικολόγων καὶ τῶν νομοθετῶν δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ μεῖζον τῆς εὐδαιμονίας ποσόν.

Ἄφοῦ ἔθεσε τὰς ἀρχὰς ταύτας ὁ Βένθαμ κάμνει χρῆσιν ἡθικῆς τινος ἀριθμητικῆς διὰ τῆς ὁποίας δίδει τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν πόνων (*peines*) τὸ μέτρον. Ἡ ἀξία τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν πόνων δύναται κατ' αὐτὸν νὰ ἐκτιμηθῇ, λόγῳ τῆς ὁξύτητος τῆς ἐγγύτητος καὶ τῆς ἐπιτάσεως. Ἡ ἡδονὴ καὶ ὁ πόνος δύναται νὰ ἔναι ἥτοι γόνιμοι ἢ ἄγονοι ἡδονή τις δύναται νὰ ἔναι γόνιμος ἡδονῶν ἢ πόνων, ἢ καὶ ἀμφοτέρων συνάμα; ἐπίσης πόνος τις δύναται νὰ ἔναι γόνιμος ἡδονῆς ἢ πόνου, ἢ καὶ ἀμφοτέρων συνάμα. Οθεν τοῦ μὲν ἡθικολόγου τὸ ἔργον συνίσταται εἰς τὸ νὰ διασταθμήσῃ, καὶ, κατὰ τὸ ἔξαγόμενον αὐτῶν, νὰ διαγράψῃ τὸν κανόνα τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀκολουθῶμεν· τὸ δὲ τοῦ νομοθέτου, εἰς τὸ νὰ μεταχειρισθῇ τὰς ἡδονὰς καὶ πόνους διὰ νὰ διευθύνῃ τὸν ἀνθρωπὸν πρὸς ὃν προέθετο ὅρον.

Μετὰ ταῦτα ὁ Βένθαμ ἐπιχειρεῖ τὴν εἰς κλάσεις διαιρεσιν τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν πόνων μεθ' ὃ καταγίνεται περὶ τὸ ἴσος ζύγιον αὐτῶν, καθ' ὃσον δύναται νὰ ἐμφανισθῇ εἰς σημαντικήν τινα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου μερίδα. Ἡ λέξις εὐημέρια δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν ἡδονῶν πλάστιγγα· κακοδαιμονία δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν πόνων. Τελευταῖον ἔξετάζει ἐν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἔχει μέγα εἰς τὸ σύστημά του τὸ διαφέρον. Λαμβανομένης καθ' ὃλου τῆς ἀνθρωπότητος,

πρὸς ποῖον μέρος κλίνει ἡ πλάσιγξ; Ἡ ποσότης τῶν ἡδονῶν ὑπερτερεῖ τῆς ποσότητος τῶν πόνων; Ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἔνδιατρίψῃ εἰς λεπτομερείας λύει τὸ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Μαουπέρτουϊς (1), ὑπὲρ τῆς εὐημερίας. Αὐτὴμόνη καθ' ἑαυτὴν ἡ ὑπαρξίας ἡμῶν εἶναι, λέγει, ἀποχρῶσα ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἡδονὴ ὑπερέχει τοῦ πόνου καθότι μικρὰ ποσότητεπόνου ἀρκεῖ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὴν ὑπαρξίαν. Ἡ σπάνις τῆς αὐτοχειρίας ἀποδεικνύει ἀρκοῦντος ὅτι ἀναλογιζομένου τοῦ ὅλου, ἡ ζωὴ εἶναι τι ἀγαθόν· ἀν εἶχεν ἄλλως, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦθελε θυσιασθῆ καὶ ὅμαδα (2).

'Αφοῦ ὕρισε τὸν σκοπὸν τῶν πράξεων, ἔξετάζει τὰ πρὸς τοῦτο κατάλληλα μέσα· ταῦτα δὲ εἶναι, τὰ ἐπὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπενεργοῦντα αἴτια, ἂμα οὗτος δύναται νὰ προΐδῃ τὰς συνεπείας τῶν ἴδιων αὐτοῦ πράξεων. Ἡ ἐλπὶς τῆς ἡδονῆς καὶ ὁ φόβος τοῦ πόνου εἶναι τὰ αἴτια, τὰ ὅποια ὁ Βέιθαμ ὀνομάζει κυρώσεις (sanctions). "Οτι δὲ ἀποτελεῖ τὸ μέτρον τῆς κυρώσεως εἶναι ἡ ἀναλογία καὶ ἡν εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἐνεργοῦντος προσώπου, τὸ ποσὸν τῆς ἡδονῆς πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ ποσὸν τοῦ πόνου συνδυαζομένου τοῦ ὅλου μὲ τὴν προσέγγισιν, ἡ τὴν φαινομένην πιθανότητα τῆς ἡδονῆς ταύτης ἡ τοῦ πόνου. Αἱ κυρώσεις συνδυάζονται λόγῳ τῆς φύσεώς των καὶ τῶν πηγῶν αὐτῶν. Λόγῳ τῆς φύσεώς των εἶναι εἴτε τιμωρητικαὶ (punitoires), διὰ τῶν πόνων ἡ διὰ τῆς ἀπωλείας τῶν ἡδονῶν εἴτε βραβευτικαὶ (réputé-ratoires), διὰ τῶν ἡδονῶν ἡ διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς, ἐκ τῶν πόνων. Διαιροῦντες δέ. 1, εἰς κύρωσιν φυσικὴν, ἥτις ἀποβλέπει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀτόμου θεωρουμένου ὑπὸ τὴν φυσικὴν καὶ ψυχολογικὴν ἔποψιν, καθ' ὅσον οἱ πόνοι καὶ αἱ ἡδοναὶ προσβάλλουσι τὸ σῶμα. 2. Εἰς κύρωσιν κοινωνικὴν, ἡ συμπαθὴ, ἥτις παραγομένη

(1) "Ορα τὸ περὶ ἡθικῆς φιλοσοφίας δοκίμιον αὐτοῦ, Κεφ. 2, ἐπιγεγραμμένον οὕτως. "Οτι εἰς τὴν συνήθη ζωὴν τὸ ποσὸν τῶν δεινῶν εἶναι τοῦ ποσοῦ τῶν ἀγαθῶν ἀνώτερον.

(2). Δεοντολογία, τομ. 1, Κεφ. 5.

ἀπὸ τῶν οἰκιακῶν ἢ προσωπικῶν σχέσεων τοῦ ἀτόμου πρὸς τοὺς περιστοιχοῦτας αὐτὸς ὁμοίους του παριστάνει σύμκτόν τι ἐκ τοῦ προσωπικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συμμιφέροντος. 3. Εἰς κύρωσιν ἡ θικὴ ν., ἡ δημοτικὴ ν. ἦτις εἶναι ἡ ἐν τῇ συνηθείᾳ κοινὴ γνώμη καλουμένη, [δηλαδὴ ἡ περὶ τῆς διαγωγῆς ἡμῶν ἀπόφανσις τῆς κοινωνίας, ἀπόφανσις ἀναγνωρισμένη καὶ ἀποτελοῦσα νόμον. Εἰς τὴν κύρωσιν ταύτην ἀνάγεται ἀριθμός τις πλαστῶν οὔσιῶν, ὡς μεταξὺ ἄλλων, τῆς ὑπολήψεως, τῆς τιμῆς, τοῦ κλέους, τῆς λαμπρότητος, καὶ τῶν ἀξιωμάτων. 4. Εἰς κύρωσιν πολιτικὴ ν. ἡ νομικὴ ν., ἦτις ὑποδιαιρεῖται εἰς δικαστικὴν καὶ διοικητικὴν. Ὡς δικαστικὴ, ἐνεργεῖται κυρίως διὰ τιμωριῶν· ὡς διοικητικὴ δὲ, δὶς ἀμοιβῶν. Ἡ κύρωσις αὗτη ἐφαρμόζεται εἰς τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θεωρούμενα ἀς πλημμελήματα ἡ κακουργήματα, κείντας ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν διατάξεων τὸ κράτος, καὶ ἐπομένως καταδιώκονται διὰ τῆς δημοσίας ἀγωγῆς, ἐφαρμόζεται δὲ ὥσαύτως καὶ εἰς τὰς ἀρετὰς, ὅσαι ὠρίσθησαν ὡς ἀξιαι νὰ βραβευθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς. 5. Καὶ τελευταῖον εἰς κύρωσιν θρησκευτικὴ ν. ἡ ὑπεράνθρωπον θρησκευτικὴ ν. ἦτις ἐπερείδεται ἐπὶ τῆς πίστεως, διτεὸς θέλει διανείμη ποινὰς καὶ ἀμοιβὰς, εἰς τὰς ὅποιας ὑπόκεινται ἀνεξαιρέτως καὶ αὐτὰὶ αἱ πλέον ἀπόκρυφοι τοῦ βίου ἡμῶν πράξεις.

Διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐνέργειαν τῶν διαφόρων τούτων κυρώσεων ἐπὶ τὴν διαγωγὴν ἡμῶν ὁ Βένθαμ ἀναφέρει ἐν παράδειγμα. τὸ δποῖον ἀναμμινήσκει εἰκόνα τινα, ἐπιγραφομένην, ὁ Goods chile καὶ ὁ Idle, τὴν ὅποιαν ἐσχεδίασεν ὁ ζωγράφος Ὁγάρδος, σύγχρονος αὐτοῦ καὶ φίλος. Ὁ ζωγράφος οὗτος ἐμπνευσθεὶς ὑπὸ σκέψεως εἰς ἀκρονθικῆς, ἡθέλησεν ἀδώση διὰ τῆς τέχνης του ἡθικόν τι μάθημα εἰς τὸν λαὸν, ἔξεικονίζον τὰς περὶ ὡφελείας ἀρχὰς, καὶ ἐκθέτων τὴν παραβλητικὴν ἴστορίαν δύο ἐργατῶν, εἰσερχομένων ὁμοῦ εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ τῶν ὅποιων ὁ μὲν ἀνταμοιβεῖται διὰ τὰς ἀρετάς του, ὁ δὲ τιμωρεῖται διὰ τὰς κακουργίας του. Αγνοεῖται ποῖος τῶν δύο, ὁ ἡθικολόγος ἢ ὁ ζωγράφος, συ-

νέλαβε πρώτος τὴν τῆς εἰκόνος ταύτης ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ
ἴδου πῶς ἔξηγεν ὁ Βένθαμ τὸν τρόπον τοῦ ἐνεργεῖν τῶν δια-
,, φύρων κυρώσεων. 'Ο Τιμόθεος καὶ ὁ Βάλτερος εἶναι δύο
,, πρωτόπειροι ἐργάται, ὁ μὲν ἄφρων καὶ ἀπερίσκεπτος, ὁ
,, δὲ φρόνιμος καὶ σύννοιος. 'Ο πρώτος ἔξοκέλλει εἰς τὴν
,, μέθην, ὁ δεύτερος διάγει σωφρόνως. 'Ας ἴδωμεν ἡδη τὰ ἀπο-
,, τελέσματα τῆς διαγωγῆς ἑκατέρων.

" 1. Κύρωσις φυσική. 'Οσάκις ὁ Τιμόθεος κατα-
λημβάνεται ὑπὸ τῆς μέθης, τιμωρεῖται διὰ σφοδρᾶς καρη-
,, βαρίας, ἥτις τὸν καταναγκάζει νῦν μείνη μέχρι τῆς ἐπι-
,, ούσης κλινήρης· ἐκ τούτου ἐκχαυνοῦται ἡ κράσις του, καὶ
,, ὅταν ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἔργον του δὲν εὐρίσκει πλέον
,, τὴν δύοιαν ἄλλοτε ἡσθάνετο ἐν αὐτῷ εὐχαρίστησιν - 'Ο
φρόνιμος Βάλτερος δὲν ἡθέλησε νὰ μιμηθῇ τὴν ἀκόλαστον
,, τοῦ συντρόφου του διαγωγὴν. 'Η ύγεια του κατ' ἀρχὰς
,, ἀσθενής ἐνδυναμοῦτο διὰ τῆς σωφροσύνης· καθ' ὅσον δὲ
αὐξάνουν αἱ σωματικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, ἀρέσκεται εἰς τὴν
ἐργασίαν του, καὶ αἰσθάνεται πλειοτέραν εἰς τὰς ἀπολαύ-
σεις του ἡδονήν.

" 2. Κύρωσις κοινωνική. ὁ Τιμόθεος ἔχει ἀδελ-
φὴν ἥτις ἐλάμβανε ζωηρὰν ὑπὲρ αὐτοῦ συμπάθειαν· αὗτη
κατ' ἀρχὰς τὸν ἐπιπλήττει, ἔπειτα τὸν παρακαλεῖ καὶ
,, τελευταῖον τὸν παραιτεῖ ἐντελῶς· ἐνῷ δὲ δὶ αὐτὸν ἥτον
,, εὐδαιμονίας πηγὴ, ἐκλείπει ἔνεκα τῆς ἀφροσύνης του. 'Ο
,, Βαλτέρος ἔχει ἀδελφὸν ὅστις κατ' ἀρχὰς διέκειτο πρὸς αὐ-
,, τὸν ἀδιάφορως· ἀλλ' ἀφοῦ τὸν παρηκολούθησε προσεκ-
,, τικῶς, ἥρχισε νὰ αἰσθάνεται καλὴν ὑπὲρ αὐτοῦ διάθεσιν,
,, ἥτις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν αὐξάνει περισσότερον· τε-
,, λευταῖον ἔρχεται συνεχῶς πρὸς ἐπίσκεψίν του, καὶ γε-
,, νόμενος ἡδη θερμότατος αὐτοῦ φίλος, τὸν συμβοηθεῖ
,, παντοιοτρόπως.

" 3 Κύρωσις δημοτική. 'Ο Τιμόθεος εἶναι μέλος
,, πλουσίας τινος καὶ τιμωμένης λέσχης. Μίαν τῶν ἡμερῶν
,, εἰσέρχεται εἰς αὐτὴν ἐν πλήρει μέθῃ, ἔξυβριζει τὸν γραμ-
,, ματέα, καὶ κοινὴ ψήφῳ ἀποβάλλεται - Τὰ χρηστὰ ἡθη-

„ τοῦ Βαλτέρου εἶχον ἐλεύσει τοῦ κυρίου του τὴν προσοχὴν
 „ οὗτος δύμιλῶν ποτε μετὰ τοῦ τραπεζίτου του λέγει περὶ^ν
 „ αὐτοῦ, ὅτι εἶναι νέος ἄξιος καλητέρας τύχης. 'Ο τραπεζί-
 „ της ἐνθυμεῖται τὸν λόγον τοῦτον, καὶ τυχιστής εὐκαιρίας
 „ τὸν προσλαμβάνει ἀτμένως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. 'Ο
 „ προβιβατμὸς του εἶναι ταχὺς, καὶ ἡ κοινωνικὴ αὐτοῦ
 „ θέτις καθίσταται καὶ ὅλιγον ἐπὶ τοσοῦτον λαμπρὰ, ὥστε
 „ οἱ πλούσιοι καὶ ἐπιρρόην ἔχοντες τὸν συμβουλεύοντας ἐπὶ
 „ τῶν σημαντικωτέρων αὐτῶν ὑποθέσεων.

„ 4 Κύρωσις νομική. 'Ο Τιμόθεος ἀποβληθεὶς ἀ-
 „ τίμως ἐκ τῆς λέσχης, ἐξέρχεται πλήρης ὀργῆς, ἐξυβρίζει
 „ τινὰ καθ' ὅδὸν διαβλίνοντα, καὶ εὑρισκόμενος εἰς παν-
 „ τελῆ ἀπορίαν, καταφεύγει εἰς τοὺς ἀγροὺς· τότε τίποτε
 „ πλέον μὴ σεβόμενος, ἐπιπίπτει ἐπὶ τοῦ τυχόντος πρώτου
 „ ὁδοιπόρου καὶ τὸν λητεύει. 'Αλλ' ἐφεξῆς συλλαμβάνε-
 „ ται, δικάζεται καὶ καταδικάζεται εἰς ἐξορίαν εἰς τὰς ἀποι-
 „ κίας - 'Ο Βάλτερος κατέστη τὸ ὑποκείμενον τῶν εὐφη-
 „ μιῶν τῶν συμπολιτῶν του αἱ εὐχαὶ των τὸν προσκαλοῦν
 „ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν δικαστικῶν καθηκόντων ἀνυψοῦται
 „ εἰς τὰ μεγαλήτερα ἀξιώματα, καὶ μάλιστα προεδρεύει εἰς
 „ τὴν δίκην τοῦ ἄλλοτε συναδελφοῦ του Τιμοθέου, τὸν ὅποι-
 „ ον ὅμως ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον παραμορφώσῃ ὁ χρόνος καὶ
 „ αἱ ταλαιπορίαι, ὥστε δὲν ἡδυνήθην παντάπατι νὰ τόν
 „ ἀναγνωρίσῃ.

„ 5. Κύρωσις Θρησκευτική. 'Ο Τιμόθεος εἴστε
 „ τὴν φυλακὴν καὶ ἐντὸς τοῦ πλοίου τὸ ὅποιον τὸν μετα-
 „ φέρει εἰς τὸ Βοτανὸν - Βάι, κατατήκεται ἀδιακόπως ὑπὸ^ν
 „ τοῦ φόβου τῶν ποινῶν τῆς μελλούσης ήσ. 'Ο Θεὸς πα-
 „ ρίσταται ἀδιαλείπτως εἰς τὴν φαντασίαν του ὀργισμένος
 καὶ πνέων ἐκδίκησιν ὁ δὲ τρόμος τὸν ὅποιον τῷ ἐμπνέει ἡ
 θεία ὀργὴ, κατέχει ὅλις τὰς στιγμὰς τοῦ βίου του - 'Ο
 Βάλτερος ἐνατενίζων τὸν νοῦν του ἐπὶ τὴν μέλλουσαν ζωὴν
 συνέχεται ἀπὸ εἰρήνης καὶ εὐχαριστήσεως αἰσθήματα· ἡ-
 δύνεται δὲ διανοούμενος περὶ τῶν εἰεργετικῶν προσόντων
 τῆς θεότητος, καὶ ἐπαναπαύεται εἰς τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ

πεποίθησιν, ὅτε ὁ τῶν ἐναρέτων μετὰ θάνατον βίος δὲν δύναται νὰ ἔναι εἰμὴ εὐδαίμων.

Δύναται τις βέβαια νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Βένθαμ κατὰ τὸ κιτακέρινει τὴν διαχωγὴν τοῦ Τιμόθεου, ὅστις δὲν ἔπραξεν ἄλλο τι, εἰμὴ τὰ ὑπακούση εἰς τὴν ζωηρὸν αὐτοῦ κλίσιν πρὸς τὴν ἡδονὴν, τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος δίδει ως ἡθικὸν τέλος ὅλων τῶν πράξεων, καὶ ὅστις ἔκαμεν ἀπλῶς χρῆσιν τοῦ δικαιώματος, τὸ ὁποῖον εἶχε, νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἰδίαν εὐημερίαν ὅπου αἱ αἰσθήσεις του τὸν ὁδήγουν ὅτι ἡδύνατο νὰ τὴν εὕρῃ; Ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Δεοντολογίας, ὁ Τιμόθεος εἶναι ἔνοχος ψευδοῦς ὑπολογισμοῦ ως μὴ ἐκτιμήσας ἢ ὡς ἐκτιμήσας κακῶς τὴν ἴσοσταθμίαν τῶν ἡδονῶν τῶν πόνων· ἡ δὲ διαγωγή του εἶναι ἀξιόμεμπτος, διότι δὲν ἔθυσίασε τὴν παρούσαν ἡδονὴν εἰς τὸν φόβον μὴ ἐξ αὐτῆς προέλθωσιν ὁδύναι βαρύτεραι.

Ἡ ἀρετὴ, κατὰ τὸν Βένθαμ, συνίσταται εἰς τὴν πάλην ἐναντίον τῶν κλίσεων ἐκείνων, ὃσαι συνεπάγονται τὴν κακοδαιμονίαν. “Ἡ ἀπλοϊκὴ καὶ ἀτεχνος φύσις, λέγει, φέρει τὸν ἀνθρωπὸν νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ἄμεσον ἡδονὴν, ν' ἀποφεύγῃ τὴν ἄμεσον ὁδύνην.” Ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ ἔργον εἶναι νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρὸς χάριν παρούσης τινὸς ἡδονῆς ἢ ὁδύνης ἀπώλειαν ἀπωτέρας τινὸς πλὴν μεγαλητέρας, ἡδονῆς, ἢ τὴν ἐπιβολὴν μεγαλητέρας ἀν καὶ ἀπωτέρας ὁδύνης, ἐν ἐνὶ λόγῳ δὲ νὰ προλάβῃ λογιστικόν τι περὶ τὸ ποσὸν τῆς εὐδαιμονίας λάθος. Εἰς τούτο δὲ συνίσταται καὶ ἡ ἀρετὴ, ἢτις εἶναι θυσία παρούσης τινὸς εὐχαριστήσεως, θελγούσης τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν, πρὸς χάριν μεγαλητέρας ἀν καὶ ἀπωτέρας εὐχαριστήσεως, ἀποτελούσης αὐτόχρονα ἀμοιβήν. Κατ' αὐτὸν λοιπὸν ἡ ἡθικὴ ἀποβλέπει εἰς τούτο μόνον, νὰ περιορίσῃ τὸν ἐγωῖσμὸν καὶ νὰ ὑποβάλῃ ὅλων τῶν πράξεων ἡμῶν τὰς συνεπείας εἰς ἀκριβῆ τινα ὑπολογισμὸν, προσφέροντα τὸ ἀληθὲς ποσόν τῆς τε ἡδονῆς καὶ τῆς ἀλγηδόνος αἴτινες ἐξ αὐτῶν παράγονται. Ὁρμώμενος δὲ ἐκ τούτου, διαιρεῖ τὸ δένδρον τῆς ἀρετῆς εἰς δύο μεγάλους καυλοὺς ἐπὶ τοὺς ὁποίους αὐξάνονται ὅλοι

αὐτοῦ οἱ κλάδοι· καὶ ὁ μὲν παριστάνει τὴν φρόνησιν, ἥτις ἔχει σκοπὸν νὰ παρέξῃ αὐτὴν ἡμῶν τὴν εὐδαιμονίαν, ὁ δὲ τὴν εὐμένην εἰαν, ἥτις ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ παρέξῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἄλλων. Τὸ ἔργον τῆς φρονήσεως, ἥτις καθεδρεύει ἐν-τῇ διαινοίᾳ, εἶναι νὰ διευθύνῃ τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὅσον ἔνεστι μείζονος τῆς εὐδαιμονίας ποσθῶ. Διαιρέεται δὲ καὶ ἡ φρόνησις εἰς δύο κλάδους· ὁ ἀναγόμενος εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποτελεῖ τὴν προσωπικὴν φρόνησιν· ὁ ἀναγόμενος εἰς τοὺς ἔκτος ἡμῶν δύναται νὰ δονομασθῇ φρόνησις ἐκτὸς τοῦ προσώπου ἡμῶν [extrapersonnelle]. ἡ πρώτη ἐνεργεῖται ἐφ ἡμῶν αὐτῶν ἡ δὲ δευτέρᾳ ἐπὶ τῶν ἔκτος ἡμῶν, καθ ὅσον οὗτοι δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῶν. Ἡ εὐμένη εἰαν ἥτοι καλοκαγαθία, πηγάζουσα ἐκ τῆς συμπαθείας, ἔχει σκοπὸν τὴν διάδοσιν τῆς εὐημερίας πρὸς τοὺς ἔκτος ἡμῶν περιποιοῦσα ἡδονὰς εἶναι θετική, ἀπέχουσα δὲ νὰ προξενήσῃ ὁδύνας, εἶναι ἀρνητική.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης βλέπομεν, ὅτι τὸ σύστημα τοῦ Βένθαμ ἔχει ὑποκείμενον τὴν ἀνάπτυξιν δύο ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι, κατ' αὐτὸν, εἶναι τὰ μόνα τῆς ἡθικῆς καὶ τῆς ἀρετῆς θεμέλια· τῆς ἀρχῆς τῆς πολυπλασιάσεως (maximisation) τῆς εὐημερίας ἥτοι τῆς διαδόσεως τοῦ καλοῦ· καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μειώσεως (minimisation) τῆς ὁδύνης, ἥτοι τῆς ἐμποδίσεως τοῦ κακοῦ. Ἡ ὅσον ἔνεστι πολυπλασίασις τῶν ἡδονῶν καὶ μείωσις τῶν ὁδυνῶν, ἀποτελοῦν, κατ' αὐτὸν ὅλην τοῦ φυσικοῦ δικαίου τὴν περίληψιν.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ Βένθαμ· Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιφέρωμεν ψευδῆ περὶ αὐτοῦ κρίσιν, πρέπει νά τὸν θεωρήσωμεν καὶ ὡς φιλόσοφον καὶ ὡς νομικὸν. Καθ ὅσον δὲ διαλάμπει ὡς νομικὸς, κατὰ τοσοῦτον ὡς φιλόσοφος θέλων ἐξάπαντος νὰ περιστείλῃ την ἡθικὴν ἐντὸς τοῦ στενοῦ καὶ ἀγόνου κύκλου τοῦ ἐγωϊσμοῦ, φαίνεται μικρός. Ἡ σημαντικὴ πλάνη εἰς τὴν δομὴν ὑπέπεσε, προέρχεται ὡς νομίζομεν ἐκ τῆς μὴ ἀκριβοῦς ἀπαριθμήσεως τῶν ἐπενεργούντων ἐπὶ τῆς πράξεως ἡμῶν αἰτιῶν. Ἀναμφιβόλως τὸ προσωπικὸν συμφέ-

ρὸν εἶναι τὸ ἴσχυρότερον, πλὴν ὅχι καὶ τὸ μοναδικὸν τῶν πράξεων καὶ τῆς διαγωγῆς ἡμῶν ἐλατήριον." Οταν ἔξετάσωμεν τὰς Θεωρίας τοῦ Σχαφτερβούρου, τοῦ Χουσκινσῷ τοῦ Χοὺμ, καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαλεβραγχίου, τοῦ Κλάρκου, τοῦ Μοντεσκιώ καὶ τοῦ Βίκου, θέλομεν ἀποδείξη, διτε αἰκλίσεις τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἀπλῶς ἐγωϊστικαὶ ἀλλ' ὅτι ἔχει οὗτος ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν συναίσθησιν τοῦ, ἀπολύτως ἀγαθὸν καὶ τῆς τάξεως, καὶ ὅτι αὐτοματισμός τις, τὸν ὄποιον τινὲς φιλόσοφοι καλοῦσιν ἡθικὴν αἰσθησιν, γεννᾷ συχνάκις ἐντὸς αὐτοῦ πάλην μεταξὺ τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ καθήκοντος. Εἰς μάτην καταγίνεται ὁ Βένθαμ ν' ἀποδείξη, διτε εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβωμεν καθαρὰν καὶ εὐκρινῆ ἰδέαν τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ. τὸ ὄποιον ἐν τῇ νομοθεσίᾳ παραβάλλει πρὸς τὸν φιλοσοφικὸν τῶν ἀληχημιστῶν λίθον. "Ο ἀνθρωπος, ὃν προικισμένος μὲ διάνοιαν, ἔχει τὴν ἀντίληψιν καὶ τῶν πολυαριθμῶν σχέσεων αἴτινες μετὰ τῶν ἄλλων τὸν συνδέονταν καὶ τῆς ὑφισταμένης εἰς τὸν κόσμον τάξεως. "Οθεν δύναται νὰ ὑψωθῇ μέχρε τῆς γνώσεως τῶν ἀπολύτων κανόνων καὶ νόμων, δυνάμει τῶν ὄποιων ὁφείλει νὰ συνεργῇ εἰς τῆς τάξεως ταύτης τὴν συντήρησιν, καὶ οὕτινες ἐπομένως καθίστανται ἡθικῶς δὶ αὐτὸν ὑποχρεωτικοί. Ἡ γνῶσις αὕτη τοῦ ἀπολύτως ἀγαθοῦ δύναται νὰ ἔναι ἴσχυρὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἄλλὰ καὶ ὁ ἀμαθέστερος ἀνθρωπος αἰσθάνεται ἐνίοτε ἐν ἑαυτῷ τὴν μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ συμφέροντος καὶ τοῦ καθήκοντος πάλην. "Αλλως τε τὸ ἐπισφαλὲς τῶν ἡθικῶν δογμάτων τοῦ Βένθαμ ἔξελέγχεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ταῦτα δὲν ἐπιφέρουσι τὸ ὄποιον προσδοκᾶ ἀποτέλεσμα, ὡς μὴ δυνάμενα μήτε νὰ ὀδηγήσωσι τὸν ἀνθρωπον πρὸς τὸν ὄποιον θηρεύει σκοπὸν μήτε νὰ παρέξωσι τὴν παρέκεινον καλούμενην πολυπλασίασιν τῆς εὐημερίας. "Ο "Οββης βαθύτετερος φιλόσοφος καὶ δεινότερος διαλεκτικὸς κατενόησε καλύτερα τοῦ ἐγωϊσμοῦ τ' ἀποτελέσματα, καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ διαγράψῃ αὐτὰ ὄποια ὁ ὄρθδος λόγος τὸ ὑποδεικνύει. "Αφοῦ ἐκήρυξεν ὅτι ἡ ὠφέλεια εἶναι τὸ μόνον τοῦ δικαίου μέτρον

in statu naturae mensuram Juris esse utilitatem, ἀφοῦ ἐπέτρεψεν εἰς πάντα ἄνθρωπον τὸ δικαίωμα ν' ἐπισφαλίζῃ τὴν ἴδιαν ὑπαρξίαν δὲ ὅλων τῶν μέσων τῶν ὁποίων δύναται νάκαμη χρῆσιν, ἀναγνωρίζει ὅτι ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν συμφερόντων καὶ τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος γεννᾶται πάλη τις, κατάστασις πολέμου καὶ καταδυναστείας τόσον ἐπαχθής, ὡς τε προκριτώτερον εἶναι νὰ τὴν παύσῃ, θυσιάζων τά τε δικαιώματα καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Τελευταῖον οἱ κανόνες τοὺς ὁποίους τίθησιν ὁ Βένθαμ δὲν παρέχουσι τέποτε οὔτε μόνιμον οὔτε ὑποχρεωτικὸν, καθότι ἐνῷ ἡ σχετικὴ ὡφέλεια πρέπει ἀναγκαῖως νὰ ὑποκύπτῃ εἰς ὅλας τὰς ἐκ τῆς θέσεως καὶ τῆς κράσεως ἔκαστου ἀτόμου πραγομένας ἀλλοιώσεις, κατ' αὐτοὺς πᾶς τις δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ ἐκτιμήσῃ ὅ, τι τὸν ὡφελεῖ. Τί σημαίνει λοιπὸν ἡθικὸν δόγμα τὸ ὅ τοιν δὲν διαγράφει κανένα τῆς διαγωγῆς; ήμῶν στερεὸν κανόνα, οὐδὲ παρέχει ἀπόλυτόν τι καὶ ἡθικὸν παράγγελμα μὲ τὸ ὅποιον ν' ἀναγκάζεται ἡθικῶς ὁ ἄνθρωπος νὰ συμφένη τὰς πράξεις του;

Προσέτι κατεκρίθη δικαίως τὸ σύστημα τοῦ Βένθαμ καὶ ὡς φέρον πρὸς τὸν δεσποτισμὸν. 'Ο ἡγεμὼν ὅστις δὲν ἡθελε προθέση εἰς ἑαυτὸν εἰμὴ τῆς εὐημερίας του τὴν πολυπλασίασιν ἡθελε φυσικῶς τείνει εἰς τὸ ν' αὐξήσῃ τὴν ἔξουσίαν του καὶ νὰ συγκεντρώσῃ ὅλας τὰς ἀρχὰς εἰς χειράς του. 'Η εὐδαιμονία τοῦ λαοῦ ἡθελεν εἰσθαι δευτέρου μόνον λόγου ἀντικείμενον, καθότι δὲν ὠφειλε νὰ τὴν θεωρήσῃ πλὴν ὡς μέσον συντείνον πρὸς ἐτίτευξιν τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ εὐημερίας. "Οθεν τὸ νὰ κηρύξῃ τις ὅτι πᾶν τὸ ὡφέλιμον εἴναι καὶ καλὸν, τὸ νὰ παραδεχθῇ ὅτι καθεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πράξῃ πᾶν ὅτι θέλει συντελέσῃ εἰς αὐξῆσιν τοῦ ποσοῦ τῶν ἥδονῶν αὐτοῦ, δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς νά νομιμοποιήσῃ τῆς ἵσχυος καὶ τῆς ἀπάτης τὸ κράτος; Τούλαχιστον δὲ "Οβζῆς δὲν ἀπεδειλίασεν ἐνώπιον τῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὄποια ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ὡφελείας παράγονται, λαμβανομένης αὐτῆς ὡς κρηπίδος τῆς ἡθικῆς καὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἀλλ' ὑποφαίνεται θετικῶς, ὅτι ἡ χρῆσις τῆς

ἰσχύος εἶναι νόμιμος, καὶ ὅτι δὲν ἀπάρδει εἰς τὴν τῆς φύσεως τάξιν τὸ νὰ ὑπόκηται ὁ ἀδύνατος εἰς τοῦ ἴσχυροῦ τήν αὐτογνώμονα θέλησιν. Ὁ Μακιαβέλης ὅστις δὲν ἔξετάζει οὐδέποτε εἰμὴ τῶν ἡγεμόνων τὸ συμφέρον, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνει τὰς συμβουλάς του, ἀναγκάζεται νὰ ἐγκωμιάσῃ τὰς μηχανορράφιας τοῦ Βοργία, καὶ προτείνῃ αὐτὸν ως τύπον [modèle] τῆς ἀρετῆς ἐκείνης, τὴν ὅποιαν ὁ Βένθαμ ὀνομάζει φρόνησιν, καὶ ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ σταθμίζῃ τις ὅλα τῆς εὐημερίας τὰ μέσα δσα δύνανται νὰ πηγάσωσιν ἀπὸ πάσης οἰασδήποτε πράξεως [1].

Δὲν ὄφειλεται λοιπὸν εἰς τὸν Βένθαμ ἄλλο τι, πλὴν ὅτι ἐπροσπάθησε νὰ ἀνυψώσῃ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ νὰ δώσῃ λογικὴν εἰς αὐτὸν διεύθυνσιν. Ἀλλ’ ὅταν ἀπὸ τῆς προσωπικῆς ἥθικῆς μεταβαίνῃ εἰς τὴν νομοθεσίαν, ἡ ἀρχή του ὑποκύπτει ἐξ αὐτῆς τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως, εἰς μεγίστην ἀλλοίωσιν, τὴν ὅποιαν, ως φαίνεται, οὐδὲν αὐτὸς δὲν προεῖδεν. Οἱ νόμοι μὴ ἀποβλέποντες εἰμὴ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, ἔχουν ἀντικείμενον τὴν πολυπλασίασιν τῆς εὐημερίας κράτους τινὸς, οὐχὶ δὲ τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ ἀτόμου. Μὴ ὅντες δὲ παντάπασιν ἐγωϊστικοὶ, θυτιάζουν ἐκ τούναντίου, τυχούσης ἀνάγκης, καὶ ἐνὸς ἀτόμου τὴν ἀσφάλειαν, ὅταν ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν ἐπιβαλλομένης θυσίας ἀσφαλίζηται συμπάντων ἡ τῶν πολλῶν ἡ εὐημερία. Ὁθεν τὸ τοῦ συμφέροντος δόγμα μεθερμηνεύεται ἐν τῇ νομοθεσίᾳ διὰ τοῦ ἐξῆς ἀξιώματος· παρέχειν εἰς τινα ἐπικράτειαν τὴν ὅσον ἔνεστι μεγαλητέραν εὐημερίαν, διὰ νὰ διανεμηθῇ ἐφ’ ἕκαστου ἀτομικῶς τῶν μελῶν αὐτῆς.

(1) Συλλέξας ὅλας τὰς πράξεις τοῦ δουκὸς (Καίσαρος Βοργία), δὲν εἶρον εἰς αὐτὰς τίποτε ἀξιόμεπτον. Ἀπ’ ἐναντίᾳ νομίζω, ὅτι πρέπει τὰ τὸν προτείνω ως ὑπόδειγμα πρὸς ὅλους ἐκείνους, ὅσοι εἴτε ἐκ τύχης εἴτε διὰ ξένων ὅπλων ὑψώθησαν μέχρι τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας Τὰ σχέδια τοῦ προjeti δὲν ἀπέτυχον, εἰμὴ ἔξαιτις τῆς ἀπροσδοκήτου θανῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ σ', καὶ τῆς νόσου ἥτις κατεῖχε τότε αὐτὸν τὸν θ.ον. Μακιαβελ. Ἡγεμ. κέφ. 7. Ὁρι προσέτι καὶ κεφ. 18.

Ἡ ἡθικὴ ἀριθμητικὴ ἐκ τῆς ὁποίας παράγει ὁ Βένθαμ τὸ μέτρον τῶν ἥδονῶν καὶ πόνων, ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν νομοθεσίαν, δύναται νὰ κατασταθῇ γόνιμος λιστελεστάτων συμπερασμάτων.³ Επειδὴ τὰ κυρίως ἐπὶ τὴν διαγωγὴν ἥμῶν ἐπενεργοῦντα αἴτια εἶναι ἡ ἐλπὶς τῆς εὐημερίας καὶ ὁ φόβος τῆς ὀδύνης. ἡ τέχνη τοῦ νομοδέτου συνίσταται εἰς τὸ νὰ μεταχειρισθῇ ἐπιδεξίως τοὺς ἵσχυροὺς τούτους μοχλοὺς καὶ εἰς μὲν τὰς κλίσεις ἥμῶν, ὅσαι μᾶς σύρουν πρὸς τὰς ἐπιβλαβεῖς πράξεις, ν' ἀντιθέση φραγμοὺς, νὰ ὠθήσῃ δὲ τὰς ἀποφάσεις ἥμῶν πρὸς ὅ, τι συντέλει εἰς αὔξησιν τῆς εὐημερίας τῆς κοινῆς ὅμαδος· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ κυρίου Δουμῶν καλούμενον ἡθικὴ δυναμική, Καὶ τῷ ὅντι, ὁ κακῆς πίστεως ἄνθρωπος ἐνδίδει εἰς τὸ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του, ὑπήκων εἰς τὴν ἐπικειμένην δημοσίαν δύναμιν· ὁ θέλων νὰ σφετερισθῇ ἀλλότριον πρᾶγμα, διανοούμενος, ὅτι τὸ ποσὸν τῶν ὀφελειῶν τὰς ὁποίας ἐκ τῆς ἀθεμίτου αὐτοῦ πράξεως θέλει πορισθῇ θέλει εἰσθαι ἔλαττον τοῦ ποσοῦ τῶν ποινῶν μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐπαπειλεῖ ἡ κοινωνία, χαλενόνει ἐξ ἀνάγκης τὰς ὀρέξεις του· ὁ ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς ἐκδικήσεως φλεγόμενος, αἰσθάνεται τὴν χεῖρα αὐτοῦ κρατουμένην ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς ὀδύνης τὴν ὁποίαν θέλει προξενήσει εἰς αὐτὸν ἡ τεταγμένη παρὰ τσῦ νόμου ποινή.⁴ Εκ τούναντίου ὁ ἄνθρωπος προτρέπεται εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν, ὅταν αὗται παρίστανται ὡς πρόσφορα εἰς αὔξησιν τῆς εὐημερίας του μέσα. Εννοεῖ δὲ πᾶς τις εὐκόλως πόσον δραστικὸν εἶναι τὸ ἔλατήριον τοῦτο, ὅπόταν αἱ χάριτες, καὶ αἱ ἀμοιβαὶ ἀντὶ νὰ χερηγῶνται πρὸς τῶν ἀρχόντων τοὺς εὐνοούμενούς, ἀπονέμωνται κατ' ἀκριβῆ δικαιοσύνην, καὶ χρησιμεύονται μόνον ὡς τῆς ἴκανότητος καὶ τῶν πρὸς τὸ κράτος ἐκδουλεύσεων ἀντιμισθία, Ἀλλὰ πρέπει ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν Βένθαμ εἰς τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα, ἵδιως δὲ, εἰς τὴν περὶ πολιτικῆς καὶ ποινικῆς νομοθεσίας πραγματείαν καὶ εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ποινῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν, διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν ἀποχρώντως τὰ

ἐναργῆ καὶ ἀλάνθαστα συμπεράσματα, τὰ ὅποια ἐκ τῶν δογμάτων αὐτοῦ, ἐφαρμοζομένων εἰς τὴν νομοθεσίαν, παράγονται. Εἰς αὐτὰ βλέπομεν ὁπόσην τῆς ἀναλύσεως χρῆσιν κάμνει. διὰ νὰ κατατάξῃ καὶ ἀριθμήσῃ ὅλους τοὺς τύπους, διὰ νὰ σημειώσῃ ὅλα τὰ σφάλματα, διὰ νὰ βεβαιώσῃ ὅλα τὰ εἰς τὸν νομοθέτην ὑπάρχοντα μέσα, καὶ τελευταῖον νὰ ὑπολογίσῃ μὲ λεπτομερῆ ἀκριβειαν τὴν δύναμιν ἔκαστον αὐτῶν, ώς καὶ τὴν βεβαιότητα ἡ πιθανότητα τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν. Διὰ νὰ δώσωμεν δὲ ἀκριβῆ τινα τῆς μεθόδου αὐτοῦ ἵδεαν παραδέτομεν κατ' ἐπιτομὴν ὅ, τι περὶ τοῦ μέτρου τῶν ποινῶν ἀναφέρει εἰς τὸ 5 κεφάλαιον τοῦ περὶ θεωρίας τῶν ποινῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν συγγράμματός του. 'Ο Βεκκαρίας καὶ ὁ Μοντεσκιώς ἀπεφάνθησαν μὲν ὅτι μεταξὺ τῆς ποινῆς καὶ τοῦ ἐγκλήματος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ δικαία τις ἀναλογία, ἀλλὰ μόνος ὁ Βένθαμ ὥρισε διὰ προσφυῶν κανόνων τὴν ἀναλογίαν ταύτην.

Iος Κανών. Τὸ ἐκ τῆς ποινῆς παραγινόμενον κακὸν πρέπει νὰ ἔναι τὸν ὠφελεῖν τοῦ ἐγκήληματος. Τὸ κέρδος εἶναι ἡ δύναμις ἡτις ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸ ἐγκληματικόν, δὲ ποινὴ εἶναι ἡ δύναμις τὴν ὄποιαν μεταχειρίζεται ὁ νομοθέτης διὰ ν' ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐγκλήματος. 'Αν ἡ πρώτη τῶν δύο τούτων δυναμεων ἔναι μεγαλητέρα, ὑπάρχει κίνδυνος ὅτι τὸ ἐγκληματικόν ἔλειπε πραχθῆναι ἢνα μικροτέρα, τοιοῦτος κίνδυνος δὲν ὑπάρχει. Πᾶσα ὑπερβολικὴ ποινὴ παρέχει ἀνωφελέας τις ὑπερβάλλον δύνης τὸ ὄποιον ἐλαττόνει, ἀνευ ὠφελείας, τὴν κοινὴν τῆς εὐημερίας ὅμάδα. Πᾶσα ποινὴ λίαν ἐλαφρὰ ἀφίνει εἰς τὸν κακουργήσαντα μέρος τι ἐκ τῶν ὠφελειῶν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ ως ἐκ τούτου ὁ τῆς ἐκφοβίσεως καὶ τοῦ παραδειγματισμοῦ σκοπὸς ἀποτυγχάνει.

2ος Κανών. "Οταν ἡ πρᾶξις ἔναι τοιαυτῆς φύσεως ὥστε νὰ παρέχῃ ἀποχρῶσαν ἔξεως τινος ἀπόδειξιν ἡ ποινὴ πρέπει νὰ ἔναι ἀρκετὰ σφοδρὰ, διὰ νὰ ὑπερβαίνῃ τὸ κέρδος

τὸ ὁποῖον προκύπτει ἔκ τε τοῦ εἰδοῦ ἐγκλήματος καὶ προσέτι ἐξ ὅλων τῶν ὁμοειδῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὁποῖα δύναται ἵγαντες. Τὸν ὑποθετικὸν τοῦτον ὑπολογισμὸν ὑπαγορεύει ἀπόλυτος ἀνάγκη καθότι ἐπὶ παραχαράξεως νομισμάτων, π. χ. ἡ ποινὴ, ἀναλογοῦσα μόνον πρὸς εἰδικήν τινα πρᾶξιν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ ὄλικὸν κέρδος, τὸ πηγάζον ἀπὸ τῶν συνεχῶν τῆς αὐτῆς φύσεως πράξεων, ἀποβαίνει ἐντελῶς ἐνίσχυρος.

Σος Κανών. Ἡ ποινὴ κατὰ τοσοῦτον πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τοῦ ἐγκλήματος τὰς ὠφελεῖας, καθ' ὅσον εἰναι ἀναγκαῖον πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος αὐτῆς κατά τε τὴν βτβαιότητα καὶ τὴν ταχύτητα. Συνήθως τὸ κέρδος τοῦ ἐγκλήματος εἶναι παρὰ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ βεβαιότερον προσέτι δὲ εἶναι ἀμεσον, ἐνῷ ἡ τιμωρία εἶναι ἀπωτέρᾳ καὶ ἐπειδὴ ὁ πρὸς τὸ ἐγκλῆμα πειρασμὸς (temptation) εἶναι παρὼν, ἡ δὲ ποινὴ μέλλουσα καὶ μεμακρυσμένη, τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης ἐξασθενεῖται κατὰ λόγον τῆς ἀβεβαιότητος καὶ βραδύτητός της. Ὁ ἀνθρώπος δὲν ἔκπιπτει, ώς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ κακουργεῖν, εἰμὴ ἐπ' ἐλπίδι τοῦ νῦ μείνῃ ἀτιμώρητος· ἡ δὲ ποινὴ καθὸ μέλλουσα παρίσταται συνήθως εἰς αὐτὸν ὡς δεινόν τι ἀβέβαιον καὶ ἐξηρτημένον ἀπὸ τῆς τύχης. Διὰ ταῦτα ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχῃ περίσσευμά τι ποινῆς τὸ ὄποιον νὰ τισταθμίζῃ τῆς ἀτιμώρησίας τὰς ἐλπίδας. “Τποτεθεί,, σθω, λέγει ὁ Βένθαμ, ὅτι τὸ κέρδος τοῦ ἐγκλήματος εἶναι τὸν μὲ δώδεκα λίρας, τὰ δὲ διδόμενα (la chance) τῆς βεβαιότητος τῆς ποινῆς ως ἐν πρὸς δύο. “Ἐπεται ἐκ τούτου, δτι ἀνὴρ ποινὴ, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι θέλει ἐπιβληθεῖ. δηδὲν εἶναι ἀνωτέρᾳ τῶν δέκα λιρῶν, τὸ ἐπὶ τοῦ νοὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπενεργοῦν ἀποτέλεσμα αὐτῆς ἐν ὅσῳ εἶναι ἀβεβαία, δὲν ἐξισοῦται μὲ τό βέβαιον κέρδος τῶν δέκα λιρῶν.” Άρα διὰ νὰ γίναι ἴσοβαρὲς μὲ τὸ κέρδος τοῦ ἐπι-

, κλήματος, πρέπει νὰ προσδιορισθῇ ἐπὶ εἴκοσι λίρας,,
Ἐντεῦθεν γεννᾶται καὶ ἄλλος οὐσιώδης κανῶν, ὅτι καθ' ὅσον ὁ νομοθέτης αὐξάνει τὴν βεβαιότητα καὶ ταχύτητα τῆς ποινῆς, δύναται καὶ νὰ ἐλλατώσῃ τὸ μέγεθος αὐτῆς.

4ος Κανών. Μεταξὺ δύο ἡ πλειοτέρων ἐγ-
πλημάτων τὰ ὄποια δύνανται συνάμα νὰ τελεσθῶσι, τὸ βλαπτικώτερον πρέπει νὰ τιμωρήται μὲ βαρυτέραν ποινὴν, διὰ νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὸν κακούργοντα ἀφορμὴ νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν μικροτέρον μᾶλλον τὴν ἐκτέλεσιν. Οἱ εἰς οἰκίαν τίνα εἰσβάλλοντες κλέπται δύνανται νὰ πραξῶσιν εἴτε ἀπλῆν κλοπὴν, εἴτε συνωδευμένην μὲ φόνον ἢ μὲ ἐμπρησμόν. Εὰν ἡ τῆς ἀπλῆς κλοπῆς ποινὴ γίναι ἵση μὲ τὴν ποινὴν τῆς συνωδευμένης μὲ φόνον καὶ μὲ ἐμπρησμὸν, ὁ κλέπτης παρακινεῖται ἐκ τούτου καὶ νὰ φονεύσῃ καὶ νὰ ἐμβάλῃ πῦρ, καθότι τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐγκλήματα μὴ ἐπιστύροντα πλέον οὐδεμίαν κατ' αὐτοῦ ποινὴν, συντελοῦν μάλιστα, ἐκ τῆς φίσεώς των, εἰς τὸ νὰ ἐπανέγήσωσι τῆς ἀτιμωρησίας τοῦ πρώτου ἐγκλήματος τὰς ἐλπίδας, ως ἔξαλειφοντα τούς τε μάρτυρας καὶ τὰ ἵχνη δι' ὧν δύνανται ν' ἀποδειχθῶσι.

5ος Κανών. Καθ' ὅσον βλαπτικώτερον εἴναι τὸ ἐγκλημα, κατὰ τοσοῦτον δύναται νὰ τεθῇ καὶ βαρυτέρα ποινὴ, ἐπ' ἐλπίδι νὰ τὸ προλάβοντα.

6ος Κανών. Ή αὐτὴ ποινὴ δὲν πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ ἐξ ἵσου ἐφ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος ἐνόχων, ἀλλὰ πρέπει πρὸς τοῦτο νὰ ληφθῶσιν ὑπὲρψυχαὶ εἰς προστάσεις. Αἱ αὐταὶ κατ' ὄνομα ποιαὶ, ἐπιβαλλόμεναι εἰς διάφορα πρόσωπα. δὲν ἐπιφέρουσιν ἀναγκαίως τὸ αὐτὸ πάντοτε ἀποτέλεσμα. π. χ. τὸ αὐτὸ πρόστιμον τὸ ὅποιον δὲν θέλει κατ' οὐδὲν ἐνοχλήσῃ τὸν πλούσιον, δύναται ἵσως νὰ καταστήσῃ

τὸν πένητα παντελῶς δυστυχῆ. Ἡ αὐτὴ φιλάκισις ἦτις θέλει προσβάλει καιρίως τὸν ύψηλήν τινα εἰς τὴν κοινωνίαν θέσιν ἐπέχοντα, ἥτις θέλει προξενήσῃ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον εἰς τὸν νοσοῦντα γέροντα, ἢ θέλει προσάψῃ εἰς τὴν γυναικα ὕβριν, ἐπιβαλλομένη εἰς ἄλλα πρόσωπα, μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν, μηδὲ ὑποκείμενα εἰς τὰς αὐτὰς περιστάσεις, βεβαίως δὲν θέλει ἐπαγάγγη τὸ αὐτὸν ἀποτέλεσμα. Οἱ νόμοι δὲν δύνανταν νὰ βαθμολογήσωσιν ὅλας τὰς ἐοδεχομένας περιπτώσεις, χωρὶς νὰ ὑποπέσωσιν ἐξ ἀνάγκης εἰς πολυπληθεῖς λεπτομερεῖας, καὶ θιτώσας αὐτοὺς λεπτολόγους τε καὶ γελοίους. Διὰ τούτο πρέπει ν' ἀφεθῇ ἵκανη εἰς τὸν δικαστὴν ἔξουσία, διὰ νὰ ἐκτιμῷ αὐτὸς οὗτος τὰς περιπτώσεις ταύτας, καὶ οὕτω ἐφαρμόζων τὰς ποινὰς νὰ δύναται νὰ προσδορίζῃ αὐτὰς κατὰ δικαιάν ἀναλογίαν.

Σύστημα στηρίζον ἐπὶ μόνης τῆς ὠφελείας τὸ δίκαιον τοῦ τιμωρεῖν, καὶ ἔξετάζον τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μόνην τοῦ συμφέροντος τὴν ἔποψιν, δὲν ἡδύνατο νὰ βασισθῇ ἐπὶ σοφωτέρων κανόνων παρὰ τοὺς ὅποίους διέγραψεν ὁ Βένθαμ διὰ τῶν προρρήθέντων συγγραμμάτων του.

(revue de legislation.) Δ. Κ.